



## عملکرد کارشناسان موسیقی صدا

● گیتی کاره

دبیر کمیته مرکزی نظارت موسیقی معاونت صدا

مقاله‌ای که پیش رو دارید حاصل تدوین اولیه تجربیات ۷۰ جلسه شورای کارشناسی ارزشیابی کاربرد موسیقی در برنامه‌های رادیویی است، تجربیات اعضای محترم این شورا در حوزه رسانه و موسیقی به حدود یک قرن می‌رسد از این رو از آقایان سدیفی، دکتر بهروزی، جهانی، فرضی و سروری که با در اختیار قرار دادن تجربیات گرانقدر خود، نگارش این مقاله را امکان‌پذیر نمودند سپاسگزاریم.

اصول، قواعد و ظرافت‌های کاربری موسیقی در برنامه‌های صدای جمهوری اسلامی ایران تاکنون به صورت مدون و مکتوب گردآوری نشده است و در طول عمر رادیو انتقال مهارت‌های حرفه‌ای در این خصوص از تهبه‌کننده‌ها به دستیاران و... بیشتر جنبه شفاهی و سینه‌به‌سینه داشته است.

از آنجا که رادیو یک رسانه تخصصی - حرفه‌ای است، گردآوری، تدوین و انتقال تجربیات گرانقدر حرفه‌ای تهبه‌کننده‌ها و طرح جامع اصول کاربری موسیقی در رادیو، امری ضروری می‌باشد تا فرایند آموزش و انتقال دانش و هنر حرفه‌ای برای نسل فعلی و آینده مستدل، مستند و دسترس‌پذیرتر گردد.

مقاله‌ای که پیش رو دارید حاصل تجربیات و دانش حرفه‌ای برخی از تهبه‌کننده‌ها رادیویی و اساتید موسیقی است و امیدواریم در آینده‌ای نزدیک مبنایی برای پژوهش‌های مدقانه سایر اساتید فن باشد.

از طریق این مقاله به اطلاع هنرمندان و دست‌اندرکاران تهبه برنامه‌های رادیویی می‌رساند که کمیته مرکزی نظارت موسیقی معاونت صدا در صدد تدوین شیوه‌نامه اصول کاربری موسیقی در برنامه‌های رادیویی است و هر اثر فرهنگی - هنری نیازمند دقت مخاطبان است تا از نواقص آن کاسته شود.

از این رو از همه دست‌اندرکاران تقاضا دارد نظرات اصلاحی و تکمیلی خود را به نشانی دفتر کمیته مرکزی نظارت موسیقی معاونت صدا (ساختمان شهدای رادیو، طبقه پنجم، اتاق ۱۱ تلفن ۲۱۶۷۷۲۵) ارسال نمایند تا پس از کارشناسی در شیوه‌نامه یاد شده گنجانده شود.

- حسن انجام وظیفه همه عوامل از کلان‌ترین رکن تا خردترین عنصر سازمانی.

- شناخت همه جانبه اقسار مخاطبان و آگاهی از عوامل مؤثر بر آنها

به کمک روان‌شناسی و جامعه‌شناسی رسانه.

- به‌کارگیری توأمان تجربیات بومی رسانه‌ای و علوم روز مرتبط

- مطالعه علمی و مستمر بازخورد پیام روی مخاطبان.

هدف نهایی همه رسانه‌ها، اثرگذاری هرچه بیشتر بر مخاطبان است تا در عرصه رقابت‌های رسانه‌ای بر شمارمخاطبان فعال و نه منفعل خود بیفزایند.

در یک نگاه سیستمی برای تحقق این هدف عواملی چند باید گردهم آیند از جمله:

- شناخت و به‌کارگیری مدبرانه همه عوامل درون سازمانی.

به عبارتی برای تحقق هدف یاد شده به مبانی استوار نظری و به برنامه ریزی های استراتژیک نیاز است. هر یک از رسانه ها ارتباط جمعی، دارای یک ابزار استراتژیک برای جذب مخاطبان خود می باشند به همین دلیل روی این ابزار بیشترین سرمایه گذاری را می کنند؛ ابزار استراتژیک رادیو، موسیقی است از همین رو در کنار همه اقداماتی که برای ارتقای کمیت و کیفیت آن می شود بدیهی است که کاربری موسیقی در رادیویی نیاز از اصول مدون نمی باشد.

یکی از وظایف کمیته مرکزی نظارت موسیقی معاونت صدا کمک به تدوین منابع آموزشی در خصوص کاربری موسیقی در رسانه است، از این رو شیوه نامه «اصول کاربری موسیقی در رادیو» رادر دست تهیه دارد تا تهیه کننده های رادیویی در چارچوب امکانات و اختیارات خود بتوانند به گونه ای مؤثر از عنصر موسیقی استفاده کنند.

در میان عناصر چهارگانه برنامه سازی (گفتار، موسیقی، افکت و سکوت) اهمیت و تأثیر خاص موسیقی روی مخاطب بر هیچ یک از برنامه سازان رادیویی پوشیده نیست. این تأثیر از دو جنبه قابل مطالعه است:

- تأثیر موسیقی (قطعه یا قطعات) بر نامه روی مخاطب، مستقل و آزاد از هر گونه وابستگی به سایر عناصر برنامه سازی.

- تأثیر موسیقی (قطعه یا قطعات) روی مخاطب به عنوان عنصری وابسته و مرتبط با سایر عناصر برنامه سازی.

البته اینکه در حین پخش برنامه، کدامیک از دو جنبه روی مخاطب تأثیر گذار است، یا مخاطب با کدامیک از این دو جنبه به برنامه گوش می دهد به عوامل متعددی مربوط است که برخی به مخاطب (گیرنده) و برخی به برنامه ساز (فرستنده) مربوط می شود و هر یک از این عوامل نیز ریشه های گوناگون جامعه شناختی، روان شناختی و رسانه شناسی دارد که مجال پرداختن به آنها در این مقاله نیست. اما در اصول برنامه سازی رادیویی، این اصل پذیرفته شده است که موسیقی در خدمت هدف، موضوع، محتوا، زمان و مخاطب برنامه است.

از این رو مطالب مندرج در این مقاله با توجه به تأثیر موسیقی از شق دوم تدوین شده است.

## روش گردآوری اطلاعات و تدوین شیوه نامه

اطلاعات اولیه برای تدوین شیوه نامه به شیوه استقرایی گردآوری شده و حاصل بازشنوایی بیش از ۳۰۰ برنامه است که از شبکه های مختلف صدای جمهوری اسلامی ایران پخش شده است. هر برنامه توسط کارشناسان موسیقی شنود و اشکالات مربوطه مشخص شده است.

این اشکالات پس از استخراج در چهار طبقه کلی هنری، رسانه ای، فنی و سازمانی طبقه بندی شده است. هر طبقه تاکنون شامل ۱۴ گروه اصلی و ۳۵ گروه فرعی است. برای هر گروه فرعی چند نمونه شنیداری از برنامه استخراج شده و در قالب CD پیوست است. ذیل هر طبقه، گروه اصلی و فرعی، یادداشت توضیحی خواهد آمد که نیازمند ساعت ها بحث و بررسی کارشناسی است. همچنین در مقابل برخی از

گروه های فرعی نمونه های شنیداری بدون اشکال آمده است تا امکان مقایسه کاربرد ماهرانه و غیر ماهرانه موسیقی در برنامه رادیویی فراهم گردد.

بنابراین در تهیه این شیوه نامه از روش های استقرایی، تحلیلی و تطبیقی استفاده شده است و مستند به اشکالات و نواقص جاری در برنامه های رادیویی است.

## اصول کاربری موسیقی در برنامه های رادیویی

### این شیوه نامه به جای شروع از بایدها، از نبایدها آغاز کرده است.

چنانچه در شکل یک مشخص است تاکنون ۳۶ اشکال کاربرد موسیقی در برنامه های رادیویی از خلال بیش از ۳۰۰ برنامه رادیویی استخراج شده که به ۱۳ گروه تقسیم شده است که ریشه در چهار بعد هنری، فنی، رسانه ای و سازمانی دارد. رابطه منطقی موجود بین آنها در شکل دو نمایش داده شده است.

این تقسیم بندی نشان می دهد که حرفه تهیه کنندگی یا تهیه کننده حرفه ای دارای چهار بعد است و الزام به بایدها و نبایدهای ابعاد چهارگانه است که از تهیه کننده رادیویی عضو کارآمد حرفه ای می سازد.

تسلط بر معیارهای هنری (طبقه A) بیانگر شناخت نسبی تهیه کننده از حوزه هنر موسیقی به معنای عام آن است که مسلماً باید در پرتو ذوق و استعداد ذاتی و آموزش کسب شود و مقدمه ورود به حیطه گسترده تری از شعاع حرفه تهیه کنندگی است؛ آشنایی و التزام به معیارهای فنی (طبقه B) نشانگر شناخت اولیه از برنامه سازی و مدخل ورود به حیطه رسانه است و توجه به معیارهای رسانه ای (طبقه C) نشان می دهد که تهیه کننده با مبانی نظری و عملی برنامه سازی رادیویی آشناست. این آشنایی نیاز به آموزش تخصصی و کارورزی دارد. الزام به معیارهای سازمانی (طبقه D) شاخص وابستگی سازمانی به صدای جمهوری اسلامی ایران است.

چنانچه در نمودار دو مشاهده میشود رابطه منطقی ابعاد حرفه تهیه کنندگی، چهار بیضی متداخل با یک شعاع مشترک است که هر دایره آن مکمل شخصیت حرفه ای تهیه کننده است و بیضی چهارم شخصیت سازمانی تهیه کننده را تشکیل می دهد، که دارای ابعاد رسانه ای، فنی و هنری است که با سه بعد هنری، فنی و رسانه ای همپوشانی کامل دارد.

به علاوه اختصاصات نظام ارزشی کاربری موسیقی در صدای جمهوری اسلامی ایران به عنوان تنها رسانه شنیداری رسمی کشور الزام تهیه کننده را بر بایدها و نبایدهای سازمانی می طلبد.

بنابراین شرط ورود به حیطه تهیه کنندگی به ترتیب داشتن بعد هنری موسیقی (ذوق و دانش) ملزم می نماید و پس از آن آشنایی با مبانی فنی و پس از گذراندن دوره های آموزشی و کسب تجربه لازم تسلط بر معیارهای رسانه ای و سازمانی، رعایت آنهاست.

بار دیگر تأکید می شود تدوین این شیوه نامه گام کوچکی است در ارائه معیارهای حرفه ای کاربری موسیقی در صدای جمهوری

اسلامی که نیاز به همراهی و همکاری هنردوستان و کارشناسان شود، منتظر ارائه پیشنهادها و انتقادهای سازنده شما هستیم. رسانه رادارد، تانشاء.. تبدیل به قدمی بزرگ و اساسی و اثری کم نقص

### نمودار یک - اشکالات کاربری موسیقی در برنامه های رادیویی

<p>معمولی و تند -پخش موسیقی با کیفیت صدای پایین -هم لول نبودن صدای کلام و موسیقی</p> <p><b>رسانه ای</b> <b>تداخل عناصر کلامی برنامه</b> -صحبت گوینده روی شعر سرود (تداخل آشکار) -استفاده از موسیقی سرودها و ترانه های مشهور به عنوان موسیقی زیر کلام و یا فاصله (تداخل غیر آشکار)</p> <p><b>آرایش ناصحیح قطعات</b> -پخش دو قطعه موسیقی، بلافاصله در یک توالی (پشت سرهم) -عدم انسجام و هدفمندی در پخش موسیقی در طول یک برنامه</p> <p><b>عدم تناسب موسیقی با زمان پخش</b> -از ریتم انداختن برنامه با پخش قطعات ملایم بدون تناسب زمانی و موضوعی -ریتم تند دادن به برنامه با پخش قطعات تند بدون تناسب زمانی و موضوعی</p> <p><b>عدم هماهنگی موسیقی با متن گفتار</b> -عدم تناسب متن با موسیقی زیر کلام -تداوم موسیقی مناسب با ایتم قبلی تا ایتم بعدی بدون تناسب موضوعی با ایتم بعد</p> <p><b>ضعف در تنوع موسیقایی</b> -پخش بیش از دو سرود از یک خواننده در یک برنامه (جز در برنامه های سرودهای درخواستی) -افراط در پخش موسیقی غیر ایرانی بدون وجود محمل موضوعی</p>	<p><b>هنری</b> <b>کیفیت ضعیف اجرای موسیقی</b> -شروع برنامه با موسیقی غیر فاخر و ارزشمند -پخش قطعاتی با ارزش موسیقایی نازل در طول برنامه -پخش موسیقی محلی با اجرای نازل -پخش تلفنی موسیقی با اجرای غیر حرفه ای مخاطب به مدت طولانی -پایین تر بودن صدای خواننده از صدای نوازنده ها -خارج خواندن (فالش) خواننده -تلفیق ناصحیح شعر و موسیقی</p> <p><b>میکس نامناسب</b> (این خطابه جنبه فنی هم دارد) -چسباندن یک ملودی به شعر یک سرود دیگر (عدم تجانس ملودی در یک قطعه) -میکس موسیقی غیر ایرانی زیر کلام -قطعه ایرانی -عدم به کارگیری مهارت و ظرافت در تعویض و میکس دو قطعه موسیقی متوالی</p> <p><b>فنی</b> <b>فید نایجا</b> -پخش ناقص سرود (حذف ابتدا یا انتها) -فید نایجای موسیقی بی کلام سنتی ایرانی -فید نایجای قطعات موسیقی کلاسیک</p> <p><b>اشکال فنی صدا</b> -پخش یک قطعه موسیقی با دو دور</p>
--	--

نمودار دو - رابطه منطقی بین چهار بعد کاربری موسیقی در رادیو

